

AVUSTURYA İKTİSAT EKOLÜ METODOLOJİSİNE DAİR NOTLAR: BİR KİTAP (*)

Doç. Dr. A. Dinç ALADA

Littlechild'ın bu çalışması Avusturya iktisat ekolünün doğuş ve gelişimini, iktisat metodolojisi ve iktisat politikası önerilerini yakından tanımak isteyenler için faydalı bir başlangıç kitabı olabilir. Ancak çalışmanın hedefi, bir el kitabı olmanın çok ötesinde, neoklasik refah iktisadının sistematik bir eleştirisini yaparak, piyasa mekanizmasının görevini tam olarak yapamadığı, rekabet şartlarının aksadığı ölçüde devlet müdahalesinin tek çare olarak gösterilmesine alternatif önerilerle karşı çıkmaktır.

Özellikle kitabın çekirdiğini teşkil eden ve iktisat metodolojisine dair fikirlerin sergilendiği III. bölüm üzerinde dikkatle durmayı gerektirmektedir. Bireylerin farklı tercih ve eğilimlerini nasıl toplulaştırdığı belli olmayan "sosyal refah fonksiyonu", politikası ve bürokratların eğitimi ve koordinasyonunu sağlayacak düzenli bir organizasyonun planlanması gibi problemlere hiç eğilmeden, bir ke-re kararlaştırıldığında doğru ve etkin olarak icra edildiği kabul edilen ⁽¹⁾ "hükümet politikası", "toplam talep" gibi kavramlardan, dikkatimizi bireyin davranışlarına, bekleyişlerine ve ilişkilerine çeken metodolojik bireycilik teması bu yönüyle pozitif bir postüla hüviyetini taşır ⁽²⁾. Ancak Littlechild, kişisel tercih ile bencil davranış ayrımı üzerinde yeterince durmayarak ⁽³⁾ metodolojik bireyciliğin ne dereceye kadar mantıki-ilmî, ne dereceye kadar politik-liberal bir yargı (4) olduğunu açık olarak ortaya koymamıştır.

Littlechild'ın üzerinde fazla ayrıntıya girmeden Hayek'e dayanarak ele aldığı sübjektivizm fikrinin en can alıcı noktası, hadiseleri zihninde yorumlayan sosyal bilimciyi (iktisatçıyı) fiilen piyasada eğilimlerini gerçekleştiren bireylerden, bireylerin hem diğer bireylerin davranışlarına ilişkin bekleyişleri, hem de nesne ve hadiselere yönelik zihinlerdeki arzu ve eğilimlerden ayırmasıdır ⁽⁵⁾. Sosyal bilimlerde hadisenin, sosyal bilimcinin kanaatini değil, fakat bizzat davranışları sosyal bilimcinin konusunu teşkil eden bireylerin kanaatini yansıtmaları sebebiyle doğa bilimlerinden farklı olarak sübjektif bir karakter ta-

şır ⁽⁶⁾. Kısaca sosyal bilimcinin datası objektif değil sübjektiftir. Littlechild, devletleştirme ve milli sanayiler bahsinde (VII. bölüm), J. Meade'in "ideal" rekabet şartlarının ortadan kalktığı sektörlerde millileştirmeye gidilmesi fikrini eleştirirken, milli sanayi yöneticilerinin sanki veri fiyatlar, veri teknikler, veri talep ve ürün şartlarını altında sadece üretimi talebe ayarladıklarını varsaydığını, oysa bu bilgilerin, aynı üretim miktarını elde etmek isteyen farklı iki müteşebbis için pe-kala farklı iki maliyet seviyesini yansıtabileceğini ileri sürmektedir. Müteşebbisler sahip oldukları kaynakların alternatif kullanımını zihinlerinde birbirlerinden farklı saptayabilirler ⁽⁷⁾. Datanın sübjektif olması dolayısıyla piyasada geri besleme mekanizması kaynakları optimum olarak dağıtır. Tüketicinin arzu ve taleplerini tatmin eden müteşebbisler karlarının artması yoluyla piyasa tarafından mükafatlandırılırken, başarısız olanlar ise zarara uğrayarak cezalanmış olur. Devletleştirilen teşebbüsler böylesi bir geri beslenme-enformasyon mekanizmasını ortadan kaldıracığından, yeni firmaların piyasaya girişlerini engelleyen birer kanuni tekel hüviyetini kazanırlar ⁽⁸⁾.

Avusturya ekolüne mensup iktisatçılar, para, piyasa gibi kurumların, insanların ya da bir grubun bilinçli kontrolü veya zihinlerinde tasavvur ettikleri şekilde değil fakat bireylerin davranışları neticesinde gayri iradi olarak oluştuğunu ileri sürerler. Bilgi, sadece tek bir insanın, bir grubun ya da hükümet yöneticilerinin zihninde iradi olarak stok edilmiş ve istendiği an mükemmel olarak elde edilebilecek pragmatik bir süreç değil, aksine dağınık, eksik ve tutarsız bir şekilde tek tek bireylerin zihinlerinde onların gayri iradi olarak alışkanlıklar, davranışları ve anlayışlarında yer alan organik bir süreçtir ⁽⁹⁾. Littlechild, piyasada koordinasyon eksikliklerinin sanıldığı gibi eksik rekabetten değil, fakat **bilgi yetersizliğinden** kaynaklandığını, dolayısıyla bilginin noksan oluşunu sadece tek tek bireyleri değil, aynı zamanda hükümeti de, en azından aynı derecede etkilediğini belirtmektedir ⁽¹⁰⁾. Bu açıdan, hükümetin tek tek firmalardan farklı ve daha elverişli bir bilgi kaynağına sahip olduğu düşünülemeyeceğine göre ⁽¹¹⁾ devlet müdahalesinin etkinliği arttıracığı önerisi de inandırıcılığını kaybetmektedir ⁽¹²⁾. Neoklasik iktisadın özellikle Walrasian kanadı piyasanın "anında" dengeye geldiği düşüncesinden hareketle bireyin davranışlarını ve bekleyişlerini ikinci planda bırakmıştı. Nitekim V. Pareto, "birey, kendi zevklerinin fotoğrafını bize bırakmak şartı ile ortadan kaybolabilir" ⁽¹³⁾ derken müteşebbisin iktisadi hayattaki aktif rolünü de ihmal etmiş oluyordu. Avusturya iktisat geleneğine bağlı iktisatçılar piyasada oluşan dengenin otomatik olarak değil, fakat bireylerin piyasada deneme hata yoluyla öğrenme sürecine paralel olarak dinamik bir rekabet neticesinde ortaya çıktığını ileri sürmektedirler ⁽¹⁴⁾. Dolayısıyla, piyasa ekonomisinin kuralları içerisinde devlet müdahalesi yerine yeni girişimlerin desteklenerek rekabetin güçlendirilmesi, özel mülkiyet haklarının genişletilmesi, patent tekellerinin kaldırılması daha etkin politikalar olarak Avusturya iktisat ekolü tarafından önerilmektedir. Ancak, piyasayı dengeye yönelten, bireylerin deneme

hata yoluyla öğrenme sürecinin ne dereceye kadar rasyonel, ne dereceye kadar rasyonel-olmayan (psikolojik ve kurumsal) ya da sınırlı rasyonel bir zihni muhakemeden kaynaklandığı açık olarak belirtilmediğinden, bireylerin iktisadi hayatta karşılaştığı belirsizliğin, sadece davranışlarının neticeleri hakkında **bilgisizliklerinden** kaynaklandığı düşünülmektedir. Öte yandan, bilgisizliğe zamanla daha az bağımlı hale geldiği kabul edildiğinde ⁽¹⁵⁾, ister hükümet isterse de tek tek bireyler açısından olsun, karar alma sürecinin iradi bir planlama ve muhakemeyi gerektirdiğinden iktisadi ve sosyal kurumların organik oluşumunu kendi haline bırakmak, tamamen ya da takriben, kasdi ve maksatlı bir müdahale ile aynı anlama gelmektedir ⁽¹⁶⁾.

Littlechild, von Mises'in insan davranışını tahlil ederken her zaman ve her yerde geçerli olabilecek felsefi teorilerin yalnız **a priori** bilgi vasıtası ile elde edilebileceği fikrine ek olarak, bilginin ampirik deney yoluyla derlenebileceğini iki öneri ile dikkatlerimize sunmaktadır ⁽¹⁷⁾. İlki, insanların deney yoluyla öğrenerek belli bir süre sonra eskisinden farklı davranabildikleri hakkında gözlem ile ilgilidir. Nitekim, enflasyon beklentilerinin son yıllarda güçlenerek insanların deneme hata yoluyla artık bu hadisenin varlığına göre hareket eder olmaları, buna bir örnek teşkil edebilir. **Belirli bir ülke ve belirli bir zaman aralığında geçerli olduğu benzeri gözlemlerle ileri sürülen makroekonomik teorilerin prediktif gücünden, ampirik ve dolayısıyla yanlıştırabilir bir konuma sahip olduklarından pekala bahsedilebilir** ⁽¹⁸⁾. Bununla birlikte Littlechild **a priori** bilgi yanında bireyin geleceğe dönük tercih ve beklentilerinin **indeterminist ve öngörülemez** karakterinin ampirik olarak gözlenebileceğini düşünmektedir. Ancak Littlechild, G.L.S. Shackle'dan yararlanarak geliştirdiği insan davranışlarının öngörülemezliği gözleminin hangi objektif kriterlere göre yapılacağını açık olarak dile getirmedeği ⁽¹⁹⁾, teste açık, hipotetik bir tarzda değil de **a priori**, dolayısıyla **reddedilmez** bir şekilde geçerli olduğunu düşündüğünden, bu tezin bilimsel olduğu fikri kabul edilemez. Nitekim, "insanların beklentileri, tercihleri tamamen öngörülemez olsaydı, düzenli ve medenileşmiş beşeri bir toplumdan veya sosyal faaliyetten bahsetmek mümkün olamazdı" ⁽²⁰⁾. Geleceğin mükemmel olarak bilindiği kabul edilen statik denge halinin yerine tam bir bilgisizliğin söz konusu olduğu kaleidoskopik ⁽²¹⁾ ve tesadüfi bir evrenin ⁽²²⁾ konulması ile iktisadi hayatta belirsizliğin hakiki manası ile ele alındığı düşünülmemelidir. Belirsizliğin analiz dünyamıza katılması ancak H. Simon'ın altını çizdiği gibi, aksiyomlar sistemi ile örülür tümdengelim mantığından, düşünme ve davranış sistemimizin karmaşık dilimlerini keşfetmeye yarayacak ampirik araştırmalara yönelen metodolojik bir kabuk değişimi ile mümkün olabilir ⁽²³⁾.

NOTLAR

(*) S.C. Littlechild, "The Fallacy of the Mixed Economy: An Austrian critique of conventional 'mainstream' economics and of British economic policy", (Hobart Paper 80, London: The Institute of Economic Affairs, 1980, Pp. 83.

1. S.C. Littlechild, "op.cit.", p. 21
2. M. Blaug, "The Methodology of Economics or How Economists Explain", (Cambridge, 1981), p. 51. Cf. , T. W. Hutchison, 'Some Themes from investigations into Method' in J. R. Hicks and W. Weber, "Carl Menger and the Austrian School of Economics", (Oxford, 1973), p. 25;
3. A. H. Shand, "Subjectivist Economics: The New Austrian School of Economics", (Devon, 1980), Pp. 43-44; 15-17;53.
4. T.W. Hutchison, "A. Review of Economic Doctrines: 1870-1929", (Oxford, 1953) P. 150'de bu eleştiriyi C. Menger'e yöneltirken onun 'pozitif' metodolojik analiz yerine daha çok metodolojik normlarla ilgilendiğine dikkatleri çekiyor. İbid., p. 149.
5. F. A. Hayek, "The Counter-Revolution of Science: Studies on the Abuse of Reason", (New York, 1976), Pp. 27; 33. B.J. Loasby, "Choice, Complexity and Ignorance", (Cambridge, 1976), Pp.3-4;7;9;156;201.
6. F.A.Hayek, "op. cit.", p. 28. Cf. , A. H.Sand, "op.cit.", p. 12. B.J. Loasby, "Op.cit.", Pp. 16;18.
7. S.C. Littlechild, "op.cit.", Pp. 53-54.
8. S.C. Littlechild, "İbid." Pp. 54-55;58,
9. F.A. Hayek, "op.cit.", Pp. 29-30;52;84. S.C. Littlechild, "op.cit.", Pp.40-41;76.
10. S.C. Littlechild, "ibid.", Pp. 10;74.
11. S.C. Littlechild, "ibid.", p. 72.
12. S.C. Littlechild, "ibid." p. 74.
13. V. Pareto, "Manuel of Political Economy", (New York, 1971), p. 120'den aktaran S.C. Littlechild, "op.cit.", p. 20.
14. I. M. Kirzner, 'The "Austrian" perspective on the crisis', in D. Bell and I. Kristol (eds.), "The Crisis in Economic Theory", (New York, 1981) Pp.116-118.
15. V. H. Simon, 'From substantive to procedural rationality'in S. Latsis (ed.), "Method and Appraisal in Economics", (Cambridge, 1976), Pp. 143-144, Cf. T.W. Hutchison, "The Politics and Philosophy of Economics: Marxians, Keynesians, and Austrians", (Oxford, 1981, p. 185).
16. T. W. Hutchison, (1983), "loc.cit."
17. S.C. Littlechild, "op.cit.", Pp.25-26 A.H. Sand, "op.cit.", p. 34.
18. T.W. Hutchison, (1983), "op.cit." Pp. 233-265; özellikle Pp.236-237; 244-245.
19. A.H.Shand, "loc.cit."
20. T.W.Hutchison, (1983), "op.cit.", Pp.221;279-280.
21. G.L. S.Shackle, "Epistemics and Economics: A critique of economic doctrines", (Cambridge, 1972), Pp.427-442.
22. K. Boulding, review of G.L.S. Shackle, 'Epistemics and Economics', "Journal of Economic Literature", 1973, vol. 11., no.4, p.1374. T.W. Hutchison, (1983), "op.cit.", dn. 24. p. 229-230.
23. H. Simon, "op.cit.", p. 147. T.W. Hutchison, "On Revolutions and Progress in Economic Knowledge", (Cambridge, 1979), p. 211.